

ŠKODLIVÝ OBSAH NA INTERNETU*

KATEŘINA LUKÁŠOVÁ

Jedním z nejvýraznějších aspektů současné společnosti je rychlý vývoj informačních a telekomunikačních technologií, díky nimž lze snad dokonce označit stávající období za digitální věk neboli dobu digitální. Především je to celosvětová počítačová síť Internet,¹ co relativizuje prostorové i časové omezení komunikace a zároveň umožňuje v nebyvalé míře dostupnost informací v podobě přenášeného množství dat. Lze tak být v kontaktu prakticky s kýmkoliv a kdykoliv,² stejně tak jako získat cokoliv, co je převoditelné do podoby dat.

Ve výsledném nepřeborném množství takto přenášených (a za tím účelem ukládaných) dat lze samozřejmě nalézt i taková, která lze považovat za více či méně nežádoucí, a to na jedné straně v rovině morální, na straně druhé i v rovině právní. Předmětem tohoto článku jsou pak právě taková data a jejich trestněprávní charakteristika.

Stručný název „Škodlivý obsah na internetu“ odkazuje na poměrně rozsáhlou oblast. V užším pojetí se jedná zejména o problematiku pornografie (tvrdé, dětské, prosté a včetně jednání označitelného jako sexting) a extremismu, v širším pojetí pod škodlivý obsah na internetu můžeme zařadit i velmi široký okruh dalších jevů, zejména pak různé formy páchání trestné činnosti prostřednictvím kyberprostoru.

Po úvodu do problematiky se článek nejprve věnuje zevrubněji otázkám pornografie a extremismu, poté pokračuje dalšími formami škodlivého obsahu na internetu v širším pojetí (např. kybergroomingem) a zakončen je krátkým shrnutím. Není ambicí článek podat zevrubný výklad škodlivých jevů spojených s internetem, resp. kyberprostorem, ale naopak předložit určitý jejich přehled.

Pozastavím se nejprve nad samotným pojmem kyberprostoru, který používám jako označení virtuálního světa vytvářeného moderními informačními a komunikačními

* Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta. Na vznik tohoto článku byla Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze poskytnuta institucionální podpora v rámci programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (PRVŮUK) č. 04 – Institucionální a normativní proměny práva v evropském a globálním kontextu.

¹ Zde je použit výraz „Internet“ odkazující na konkrétní počítačovou síť (vzhledem k tomu, že počítačových sítí může být nepřeborné množství, např. lokální městské, firemní atp.), ovšem dále v textu používám již výraz „internet“ jakožto obecně ustálené spojení odkazující na tuto celosvětově využívanou veřejně přístupnou počítačovou síť.

² Za předpokladu, že dotyční mají přístup k internetu.

technologemi.³ Na první pohled by se snad mohl zdát vhodnější výraz počítačový prostor, nicméně dnešní doba se vyznačuje stále výraznějším propojením různých médií, zejména počítačů (ať už ve formě klasických stolních počítačů, notebooků, tabletů atp.), internetu a mobilních telefonů.⁴ Mnohdy je již prakticky nemožné zabývat se těmito médii odděleně, proto je nutno mít při otázce škodlivého obsahu na internetu na paměti nejen používání internetu prostřednictvím počítačů, ale v rámci kyberprostoru jako takového, a zejména pak včetně mobilních telefonů s přístupem k internetu.

Protože článek se zabývá škodlivým obsahem na internetu, i některé zdroje sloužící jako podklad k jeho vypracování se nachází právě na internetu (a v dalších, tradičních médiích), ostatní spočívají v různé formě odborné literatury a samozřejmě v aktuálním znění relevantních zákonů ve spojení s jejich výkladem. Dalším zdrojem (zejména v oblasti rizikového jednání spojeného s internetem ve vztahu k dětem) jsou pak zkušenosti převzaté prostřednictvím osobních rozhovorů především s pedagogy základních a středních škol, převážně pražských.

1. UŽIVATELÉ INTERNETU

Škodlivý obsah na internetu je dnes velmi aktuálním tématem, a to hned z několika důvodů. Tím nejmarkantnějším je soustavně stoupající počet uživatelů internetu nepochybně jdoucí ruku v ruce s rostoucím počtem uživatelských míst.⁵ Např. oproti roku 2008, kdy bylo v České republice zhruba 54 % uživatelů internetu (starších šestnácti let), v roce 2010 činil jejich podíl již téměř 62 %.⁶ Lze předpokládat, že číslo dále poroste – na jedné straně stále roste počet prvouživatelů starších šestnácti let,⁷ na straně druhé se přes hranici šestnácti let dostávají ti, kdo používají internet již od útlého věku (jejichž procentuální zastoupení taktéž roste).

Dalším významným fenoménem je rostoucí počet dětských uživatelů spolu s tím, jak se počítač stává běžným vybavením domácnosti, resp. spíše lze říci, že naopak děti patří k příčinám růstu počtu domácností s připojením k internetu. Tento trend dokumentuje fakt, že při celkovém množství 56 % domácností s přístupem k internetu je poměr takových domácností bez dětí 47,2 %, zatímco domácností s dětmi majícími přístup k internetu je téměř 80 %.⁸

Spolu s počtem uživatelů se samozřejmě zároveň rozvíjí i samotný internet, zvláště co do dostupnosti informací a služeb i většího množství a závažnosti rizik s internetem spojených, včetně škodlivého obsahu, a to především s ohledem na zřejmě i klesající

³ K pojmu „kyberprostor“ blíže viz GRÍVNA, T., POLČÁK, R. (ed.). *Kyberkriminalita a právo*. Praha: Auditorium, 2008, s. 32.

⁴ Ještě ve spojení s dalšími tzv. rozhraními, např. webovou kamerou, tiskárnou s dálkovým přístupem atp.

⁵ Uživatelskými místy míním např. vytváření různých internetových kaváren a dalších míst, která zpřístupňují internet blíže neurčenému počtu uživatelů, a zároveň stále dostupnější možnost přístupu na internet, zejména prostřednictvím mobilního telefonu.

⁶ K uvedeným statistickým údajům viz informace uvedené na webu Českého statistického úřadu: Český statistický úřad. *Informační společnost v číslech 2011*. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/9705-11> [cit. 2012-09-20].

⁷ Tedy osob, které se učí vůbec s počítači zacházet, zejména ze starších generací.

⁸ Viz informace uvedené na webu Českého statistického úřadu: Český statistický úřad. *Informační společnost v číslech 2011*. Dostupné na <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/p/9705-11> [cit. 2012-09-20].

věk prvo uživatelů internetu. Zejména mladiství pak navíc žijí svůj sociální život z velké části právě prostřednictvím internetu.

Přesto však nelze problematiku škodlivého obsahu na internetu vztahovat pouze k jeho dětským uživatelům, naopak např. projevy extremismu budou pravděpodobně cíleny spíše na mladistvé a zejména pak dospělé osoby.

Z těchto důvodů je zapotřebí přizpůsobovat výše uvedeným trendům úměrně i určitou ochranu a prevenci v rámci užívání internetu. Už jen samotný fakt, že na internet může de facto kdokoliv vkládat kdykoliv cokoliv, znamená jen obtížně kontrolovatelnou či regulovatelnou oblast, a proto hlavní váha ochrany spočívá na obezřetném jednání každého jedince, ať už dospělého či dítěte.⁹

Z hlediska práva je relevantních hned několik právních předpisů. Na národní úrovni se v první řadě nabízí samozřejmě Listina základních práv a svobod, dále pak trestní zákoník, občanský zákoník, autorský zákon, zákon o elektronických komunikacích, zákon o některých službách informační společnosti atd. Na mezinárodní úrovni pak zejména Úmluva o kyberkriminalitě.¹⁰

2. FORMA ŠKODLIVÉHO OBSAHU NA INTERNETU

Jak jsem již naznačila v úvodu, výraz „škodlivý obsah na internetu“ jen zdánlivě odkazuje na ucelenou, snadno vymežitelnou skupinu jevů. Pravdou je však opak, neboť pod tento pojem můžeme zahrnout poměrně širokou škálu jevů, postížitelých v rámci soukromého i veřejného práva. Vzhledem k překotnému vývoji internetu navíc nelze předpokládat, že bychom mohli být schopni jednoznačně určit i do budoucna, co je či naopak není škodlivým obsahem na internetu.

Škodlivý obsah na internetu můžeme vnímat v širším nebo užším pojetí, přičemž k užšímu pojetí přiřazuji zejména pornografii a projevy extremismu. V širším pojetí zahrnují problematiku porušování autorských práv a ochrany osobností a přidávám i další jevy jako sociální inženýrství, kyberšikanu, kybergrooming, násilný obsah.

Lze se setkat s obrázky, fotografiemi a zvukovými záznamy či audiovizuálními záznamy, které mají zřejmě nejvýraznější podíl na škodlivém obsahu na internetu. Jedná se v první řadě o pornografická díla¹¹ a dále různé obrázky, fotografie, zvukové záznamy, audiovizuální záznamy a různé formy textových souborů i texty samotné jako takové. K tomu nutno přiřadit protiprávní nakládání s obsahem, který sám o sobě protiprávní není.¹²

Specifickou oblast pak představuje používání skryté symboliky, která se objevuje v logách, obrázcích, vizuální podobě webových stránek, textech umístěných na webových stránkách i textech zvukových skladeb.¹³ Symboliku využívají nejvíce pravděpo-

⁹ Zvláště u dětských uživatelů hraje pak velkou roli výchova zaměřená na bezpečné užívání internetu, zprostředkovaná rodiči, školou, různými institucemi či i mezi vrstevníky navzájem.

¹⁰ Českou republikou dosud sice neratifikována, nicméně vzata v potaz při tvorbě a úpravách současného trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění účinném ke dni 1. ledna 2012, dále jen TZ).

¹¹ K tomu viz dále.

¹² Např. zaslání prosté pornografie dítěti.

¹³ K tomu blíže viz např. CHMELÍK, J. *Extremismus*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012.

dobně webové stránky obsahující obsah škodlivý z hlediska extremismu, nacházíme např. konkrétní používaný font písma, který běžnému návštěvníkovi může připadat pouze poněkud ojedinělý či nezvyklý, znalá, poučení osoba však již při pouhém prvním pohledu ví nebo tuší, jaké skryté poselství v textu hledat. Obdobně fungují různé symboly, např. číslo 88 odkazující mezi neonacisty na nacistický pozdrav Heil Hitler.¹⁴

Nelze opomenout ani porušování práva na ochranu osobnosti zveřejňováním fotografií a audiovizuálních záznamů osob bez jejich svolení, aniž by šlo o jednání v rámci některé ze zákonných licencí. Taktéž je časté zveřejňování nepravdivých údajů o konkrétních osobách s cílem je poškodit. Za tím účelem vznikají případně i samostatné webové stránky.

Za zvláštní formu škodlivého obsahu na internetu považují umístění odkazu na webové stránky obsahující škodlivý obsah na internetu.¹⁵

Osoby umísťující protiprávní obsah na internet se mnohdy snaží uniknout sankcionování svého jednání tím, že takový obsah ukládají na servery fyzicky umístěné v zahraničí, přičemž se domnívají, že tím dosáhnou vyloučení z působnosti zákonů České republiky. Trestní zákoník¹⁶ však považuje za trestný čin spáchaný na území České republiky i takový, jímž pachatel v ČR porušil nebo ohrozil zájem chráněný trestním zákonem nebo měl-li alespoň zčásti takový následek v ČR nastat (ust. § 4 odst. 2 písm. b) TZ).¹⁷ Domnívám se proto, že z hlediska místní působnosti lze zákon ČR co do trestnosti případného spáchaní trestného činu v případě webových stránek aplikovat vždy, je-li možné vyvolat¹⁸ danou webovou stránku na území ČR. K tomu ovšem musí přistoupit záměr pachatele, aby webová stránka byla vyvolána právě v ČR, samotná pouhá možnost vyvolání jistě nebude dostačující.¹⁹

3. PORNOGRAFIE

Na internetu lze v současnosti nalézt obrovské množství pornografického materiálu. V prvé řadě se nabízí celé servery věnované pornografii, zpravidla komerčního typu – placené nejčastěji formou umístění reklamy a často také zasíláním hrazené SMS ze strany uživatelů na vybrané telefonní číslo. Objevuje se také požadavek registrace, včetně uvedení e-mailové adresy, na kterou se následně zasílají další reklamní sdělení, spamy atp. Nelze nicméně vynechat ani pornografii kolující mezi jednotlivými uživateli, ať už prostřednictvím sdílení²⁰ či přímým zasíláním.

¹⁴ Viz EICHLER, P., VEDRAL, J. Neonacisté v Česku snadno koupí „to pravé“ oblečení. *iDNES*, 8. 10. 2006. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/neonaciste-v-cesku-snadno-koupí-to-prave-obleceni-f7q-/domaci.aspx?c=A061006_150831_krimi_pei [cit. 2012-10-03].

¹⁵ Zde pouze zmiňuji pro úplnost.

¹⁶ Zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

¹⁷ K tomu viz např. judikatura k ust. § 4 TZ v ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 59.

¹⁸ Vyvoláním míním zobrazení webové stránky prostřednictvím zařízení přístupujícího k internetu na území České republiky – typicky např. zobrazení na monitoru počítače nebo displeji mobilního telefonu.

¹⁹ Srov. POSPÍŠIL, M. Německo: Místní působnost trestních norem a Internet. *IT právo*, 17. 1. 2001. Dostupné na <http://www.itpravo.cz/index.shtml?x=61318> [cit. 2012-10-20].

²⁰ Sdílení lze nejnadhěji popsat jako podělení se s někým o příslušná data, aniž by tím byla data jakkoliv ovlivněna. Typicky dochází ke sdílení např. nahráním dat do úložiště dostupného prostřednictvím inter-

Umístění jakéhokoliv pornografického díla na internet či jeho rozeslání, přeposlání nebo vůbec stažení ještě samo o sobě nemusí být protiprávní, nepřistoupí-li k tomu další okolnosti. Nejprve je nutné vymezit pornografické dílo jako takové, resp. jednotlivé druhy pornografie z hlediska trestního zákona, neboť ne každá pornografie se považuje za společensky nežádoucí.²¹

V druhé řadě stojí za zmínku zpřístupňování jakékoliv pornografie dětem, resp. osobám mladším 18 let, a možné způsoby řešení této otázky.

Pornografické dílo²² není v současnosti v trestním zákoně definováno, lze tedy pouze dovozovat, co jím je a co není, a to i s ohledem na určitou hladinu morálního vývoje uznávanou společností a na to, co ještě společnost považuje za přijatelné. Posuzujeme dílo jako takové, nikoliv ve vztahu k jeho „uživatelům“ či adresátům. Odborná veřejnost se shoduje na tom, že „pornografické dílo lze charakterizovat tím, že zvláště intenzivním a vtíravým způsobem zasahuje a podněcuje sexuální pud, překračuje podle převládajících názorů ve společnosti uznávané hranice sexuální slušnosti, uráží neakceptovatelným způsobem cit pro sexuální slušnost, vyvolává pocit studu“.²³ Zjednodušeně řečeno: „Za pornografické dílo se považuje takové dílo, jehož jediným účelem je vyvolat (zvyšovat) sexuální vzrušení.“²⁴ Zobrazení nahého těla či těl jako takové, včetně zobrazení sexuálního aktu vůbec, ještě samo o sobě nemusí být považováno z hlediska trestního práva za pornografii.

Při rozlišování pornografického díla se uvádí tzv. pornografie tvrdá, dětská a prostá. Tvrdá pornografie zobrazuje násilí či neúctu k člověku²⁵ nebo popisuje, zobrazuje či jinak znázorňuje pohlavní styk se zvířetem. Dětská pornografie (z hlediska českého trestního práva) zobrazuje nebo jinak využívá dítě, tedy osobu mladší 18 let, nebo osobu, jež se jeví být dítětem. Zde je patrný vliv dosud v ČR neratifikované Úmluvy o počítačové kriminalitě, která zavádí pojem dětské pornografie jako „pornografický materiál, který vizuálně zobrazuje nezletilého při zjevném sexuálním chování nebo osobu, která se jeví jako nezletilá při zjevném sexuálním chování či realistické obrázky ukazující nezletilého při zjevném sexuálním chování“.²⁶ ČR se vydala cestou rozšíření pojmu dětská pornografie o pornografická díla vizuálně zobrazující viditelný sexuální akt osoby, jež pouze vyhlíží jako nezletilá, změnou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností ke dni 1. prosince 2011.²⁷ Až do 30. listopadu 2011 dětská pornografie odkazovala pouze na takovou pornografii, která zobrazuje nebo jinak vyu-

netu, kam mají přístup kromě nahravatele další osoby dle jeho zadaných kritérií (např. uživatel konkrétní e-mailové adresy nebo naopak třeba kdokoliv, kdo zná adresu uložení).

²¹ Tím zde samozřejmě netvrdím, že některý typ pornografie je přímo žádoucí.

²² Výraz „dílo“ je z hlediska trestního zákona širší než přesně vymezené dílo autorské dle autorského zákona.
²³ Srov. NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. et al. *Trestní právo hmotné II. Zvláštní část*. Praha: ASPI, 2007, s. 275.

²⁴ Viz JELÍNEK, J. et al. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou a předpisy související, zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o Policii ČR, zákon o výkonu vazby, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, zákon o Probační a mediační službě, advokátní tarif, v úplném znění: podle stavu k 1. 10. 2008, se zapracováním změn účinných od 1. 1. 2009*. Praha: Linde, 2008, s. 249.

²⁵ Skutečně, nikoliv předstírané násilí či neúctu.

²⁶ Viz GRÍVNA, T., POLČÁK, R. (ed.). *Kyberkriminalita a právo*. Praha: Auditorium, 2008, s. 154.

²⁷ Zůstává zde ovšem stále určitý prostor pro případné použití jakési „quasidětské“ pornografie (tedy takové, která pouze realisticky zobrazuje dítě – např. animovaná pornografie), a to zejména ve vztahu k léčbě pedofilů, nebo spíše ve vztahu k tlumení jejich sexuálních potřeb. K tomu viz např. JILKOVÁ, M. Povolme animované dětské porno, říká sexuolog Weiss. *iDNES.cz/Zprávy*, 9. 10. 2007. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/povolme-animovane-detske-porno-rika-sexuolog-weiss-fhs-domaci.aspx?c=A071009_115203_

živá dítě, ale nikoliv již osobu jako dítě pouze vypadající. Z hlediska českého právního řádu pak veškerá ostatní pornografická díla zařazujeme mezi pornografii prostou.

Pornografické dílo může dle trestního zákoníku nabývat podobu písemnou, fotografickou, filmovou, počítačovou, elektronickou (např. soubor obsahující pornografii, která tak není vnímatelná jinak než za použití zobrazovacího přístroje, např. počítače ve spojení s monitorem) nebo jinou.

K pornografii jako projevu škodlivého obsahu na internetu (nebo k protiprávnímu nakládání s ní) se pojí zejména trestný čin šíření pornografie (ust. § 191 TZ zahrnuje hned dvě základní skutkové podstaty), dále pak trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (ust. § 192 TZ, taktéž zahrnuje dvě základní skutkové podstaty).

Trestného činu šíření pornografie (ust. § 191 odst. 1 TZ) se dopustí, kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří tvrdé pornografické dílo (v případě internetového prostředí připadá v úvahu zejména tvrdé pornografické dílo v elektronické podobě). Stává se tak typicky např. umístěním tvrdé pornografie na webové stránky. Dalšími formami trestného činu šíření pornografie v rámci škodlivého obsahu na internetu pak bude zejména uvedení tvrdé pornografie do oběhu, tedy například rozesílání prostřednictvím sociální sítě, a dále pak zprostředkování, prodej nebo jiné opatření jinému tvrdé pornografie (např. zaslání e-mailem).

Druhá základní skutková podstata trestného činu šíření pornografie (ust. § 191 odst. 2 TZ) zahrnuje nabídnutí, přenechání nebo zpřístupnění dítěti (tedy osobě mladší 18 let)²⁸ jakékoliv pornografie, nebo zpřístupnění či jiné vystavení jakékoliv pornografie na místě dětem přístupném. V případě internetu tak půjde typicky o zpřístupnění a umístění na místě dětem přístupném prostřednictvím pornografických serverů a různých pop-up oken. Servery s pornografickým materiálem mnohdy vyvíjejí určitou snahu zamezit přístupu dětí, a to obvykle prostřednictvím vstupní stránky dotazující se na věk návštěvníka a zamítnutím zobrazení dalšího obsahu v případě, že dotyčný se sám dobrovolně označí za osobu mladší 18 let. K tomu se eventuálně přidává poskytnutí informace o tom, že má být zobrazen pornografický materiál, spolu s výzvou adresovanou osobám mladším 18 let, aby dané stránky opustily. Domnívám se, že v tomto směru činí majitelé těchto webů z právního hlediska dostatek opatření, aby jejich webové stránky nebyly „místem dětem přístupným“, neboť takové místo je definované např. jako „kterékoli místo, kde je umožněn přístup osobám mladším 18 let, resp. které je obvykle dětmi navštěvováno, ale nejen výlučně jimi. Nejde tedy o místa, do kterých mají děti zakázán přístup (sexshopy, pornografická kina)“.²⁹ Tím ovšem není dotčena případná odpovědnost za zpřístupňování pornografie dětem. To je definováno např. jako „jednání, kterým je umožněno, aby se s pornografickým dílem mohly seznámit děti“,³⁰ je proto klíčové, zda úmysl případného pachatele kryje i tuto skutečnost. Tedy zda případný pachatel chtěl, aby bylo pornografické dílo zpřístupňováno dětem, nebo věděl, že se tak může stát, a pro ten případ s tím byl srozuměn (ust. § 15 TZ).

domaci_nad [cit. 2012-08-12] nebo HERCZEG, J. Virtuální dětská pornografie: Zločin bez oběti? In: VANDÚCHOVÁ, M., GRÍVNA, T. (ed.) *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008.

²⁸ Viz ust. § 126 TZ.

²⁹ Viz ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1699.

³⁰ Viz tamtéž.

Trestný čin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií v základní skutkové podstatě dle ust. § 192 odst. 1 TZ není z hlediska škodlivého obsahu na internetu příliš relevantním (postihuje přechovávání dětské pornografie). Zato však jeho druhá základní skutková podstata (ust. § 192 odst. 2 TZ) již zahrnuje např. nabídnutí, činění veřejně přístupným, zprostředkování, uvedení do oběhu, prodej nebo jiné opatření jinému dětské pornografie.³¹

3.1 SEXTING

V rámci šíření pornografie považují za vhodné upozornit na praktiku mladistvých v současnosti se rozmáhající, a to i u dětí mladších 15 let, zvanou sexting.³² Termín sexting nejprve označoval zasílání sexuálně laděných obrázků prostřednictvím mobilních telefonů,³³ ovšem s ohledem na rozvoj informačních a komunikačních technologií se v současnosti pod sexting řadí i zasílání krátkých podobně laděných videí. Tyto materiály (často vznikající v rámci partnerských vztahů) s sebou vždy nesou riziko, že např. jeden partner z nejrůznějších pohnutek zveřejní fotografie či videa svého partnera. K tomu zbývá doplnit, že se jedná zpravidla o fotografie či videa zachycující odesílatele, od portrétů po pornografická díla.

Sexting je pro mládež lákavý hned z několika důvodů, zejména však ze dvou: na straně jedné stojí touha po sebezpřetaci a kladné odezvě okolí,³⁴ která výrazně nabývá na intenzitě v období dospívání především. Druhým častým důvodem je snaha o drobný přívýdělek, zvláště v podobě kreditu do mobilního telefonu atp. výměnou za zaslání vlastní fotografie či krátkého videa. Nelze ovšem pominout ani výrazný vliv vrstevnické skupiny a normy chování v ní respektované – zjednodušeně řečeno, čím více vrstevníků sexting provozuje, tím menší jsou sociální zábrany k jeho provozování pro kohokoliv dalšího v jejich okolí.

Na první pohled by se snad sexting mohl zdát jako neškodné flirtování s větší kapkou lehkomyšlnosti, což bohužel může být zcela mylnou představou na hony vzdálenou pravdě, a to zvláště v případech, kde lze takové fotografie či videa považovat za pornografická díla. Z hlediska trestního práva se nabízí hned několik možných skutkových podstat, pod které lze jednat v rámci sextingu podřadit.

Vezměme v úvahu nejprve zasílání pornografických fotografií či videí³⁵ osobě mladší 18 let. Toto jednání lze podřadit pod skutkovou podstatu trestného činu šíření pornografie podle ust. § 191 odst. 2 písm. a) TZ, neboť pachatel buď nabízí, nebo přímo přenechává pornografické dílo dítěti. Výraz „přenechává“ je totiž definovaný např. tak, že „přenecháváním se již pornografické dílo skutečně dostává do rukou dítěte, které se

³¹ K tomu viz výše.

³² K tomu blíže viz např. LIVINGSTONE, S., HADDON, L., GÖRZIG, A., ÓLAFSSON, K. *EU Kids Online final report*. The London School of Economics and Political Science, 2011.

³³ Viz např. BARKACS, L., BARKACS, C. B. Do you think I'm sexy? Minors and sexting: teenage fad or child pornography? *Journal of Legal, Ethical & Regulatory Issues*, 2010, roč. 13, č. 2, s. 23.

³⁴ Vzhledem k tomu, že ti, kdo tyto materiály pořizují, tak činí s úmyslem se jejich prostřednictvím prezentovat, „posílají do světa“ jen takové, na kterých vypadají dle svého názoru skutečně dobře, přinejmenším z hlediska jejich referenční skupiny (tj. takové, se kterou se ztotožňují či chtějí ztotožnit). Kladná odezva okolí, resp. jejich referenční skupiny je proto vcelku pravděpodobná.

³⁵ Takového charakteru, že je lze považovat za pornografické dílo z hlediska trestního zákona.

tak může s pornografickým dílem seznámit.³⁶ Jestliže pachatel „pouze“ zašle osobě mladší 18 let soubor s pornografickým dílem, který je k jeho vnímání nutno nejprve otevřít (tedy vyvinout určitou aktivitu ze strany dítěte), lze takové jednání posoudit jako nabídnutí pornografického díla dítěti („nabídka je jakékoli předložení pornografického díla, které má za cíl, aby si jej jiný převzal“).³⁷ Při rozlišení znaku „přenechává“ a „nabízí“ tak v současnosti u sextingu připadá v úvahu³⁸ zejména varianta zaslání MMS³⁹ (zde půjde o nabízení, neboť k zobrazení obsahu MMS je nezbytná aktivita ze strany uživatele směřující k jejímu zobrazení). Může ovšem dojít i k naplnění znaku přenechávání namísto nabízení – např. u zaslání e-mailu s přílohou, kdy je tato příloha automaticky zobrazena jako jeho součást.⁴⁰ O trestný čin se ovšem jedná samozřejmě za předpokladu, že jednání pachatele dosáhlo natolik významného stupně společenské škodlivosti, že postih podle jiných právních předpisů není postačující, a je proto nutné použít jakožto ultima ratio prostředky trestního práva.⁴¹

Mladistvý se může dopustit také trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií. Nikoliv však tím, že vyrobí dětskou pornografii, jejímž bude jediným aktérem, vzhledem k obecné právní zásadě, že „nemůže být trestná osoba, k jejíž ochraně je příslušné trestněprávní ustanovení určeno“,⁴² ve spojení s tím, že „objektem trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií je zájem společnosti na ochraně mravního vývoje dětí a jejich ochraně před sexuálním zneužíváním“.⁴³ Kdokoliv, včetně mladistvého se nicméně může dopustit trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle ust. § 192 odst. 2 alinea 1 TZ tím, že rozesílá dětskou pornografii, neboť jednání spočívající v rozesílání dětské pornografie můžeme podřadit pod nabídnutí, případně zprostředkování dětské pornografie jinému – za předpokladu, že objektem trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle ust. § 192 odst. 2 alinea 1 TZ je kromě zájmu společnosti na ochraně mravního vývoje dětí a jejich ochraně před sexuálním zneužíváním zároveň zájem na mravních hodnotách společnosti, která dětskou pornografii považuje za škodlivou.

Trestného činu šíření pornografie i výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií se lze dopustit v jednočinném souběhu s ohrožováním výchovy dítěte podle ust. § 201 odst. 1 písm. a) TZ. „Objektem trestného činu ohrožování výchovy dítěte je zájem na řádné výchově dětí, která má být vedena v souladu se zásadami morálky občanské společnosti tak, aby byl zaručen jejich řádný rozumový, mravní a citový vývoj.“⁴⁴ K ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte pak dojde zejména teh-

³⁶ Viz ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1699.

³⁷ Viz tamtéž, s. 1697.

³⁸ Vzhledem k vývoji informačních a komunikačních technologií lze předpokládat, že z technického hlediska přibudou další varianty.

³⁹ MMS (z anglického Multimedia Message Service) neboli tzv. multimediální zpráva, tedy taková, která kombinuje různá média, typicky psaný text spolu s obrázkem, videem či zvukem, včetně variací těchto kombinací.

⁴⁰ K zamyšlení pokládám otázku, zda automatické zobrazení přílohy po otevření e-mailu spadá pod znak „přenechává“ nebo „nabízí“, neboť zobrazení vyžaduje aktivitu ze strany uživatele, avšak aktivitu směřující k otevření e-mailu, nikoliv zobrazení přílohy.

⁴¹ Pozornost otázce společenské škodlivosti je pochopitelně třeba věnovat vždy při posuzování všech jednání zde uvedených.

⁴² Viz ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1481.

⁴³ Viz NOVOTNÝ, O. et al. *Trestní právo hmotné: Zvláštní část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 130.

⁴⁴ Viz ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1762.

dy, jestliže jednání pachatele vede ke vzniku reálného nebezpečí např. pohlavní nevázanosti, promiskuity, osvojení si takových návyků dítětem, které vedou „k jeho morálnímu úpadku a k neschopnosti usměrňovat způsob svého života v souladu s obecnými morálními zásadami občanské společnosti“.⁴⁵ Výjimečně by se tak mohlo stát i v případě sextingu, pokud by jeho provozování a obsah ze strany konkrétního odesílatele ve vztahu ke konkrétnímu adresátovi – dítěti – přesáhly určitou míru.⁴⁶ Trestného činu ohrožování výchovy dítěte podle ust. § 201 odst. 1 písm. b) nebo c) nebo d) TZ se mohou dopustit např. i rodiče dítěte, jestliže k porušení jejich rodičovské zodpovědnosti dojde v takové míře, že umožní vést dítěti v tomto případě nemravný život nebo závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat či jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti.

Sexting může být spojen i s trestným činem zneužití dítěte k výrobě pornografie podle ust. § 193 odst. 1 TZ, kterého se dopustí ten, kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle. Půjde především o najmutí, a to tehdy, když se pachatel s dítětem dohodne na tom, že dítě samo vyrobí a zašle mu pornografický materiál zahrnující toto dítě výměnou za kredit do mobilního telefonu či jinou obdobnou protislužbu či protihodnotu (např. koupě herního času pro hraní počítačové hry). Předpokladem je, že dítě tento materiál vyrobilo až na základě takové dohody s pachatelem. Skutková podstata trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie podle ust. § 193 odst. 1 TZ může být ovšem naplněna i zlákaním nebo svedením zvláště v případě partnerských vztahů mládeže, v jejichž rámci jeden partner přesvědčí druhého k výrobě dětské pornografie.

Kromě trestněprávních důsledků může mít sexting samozřejmě také dopady v psychosociální rovině. Na straně jedné může působit pozitivně na vnímání vlastní sexuality a sebepečetí, na straně druhé je může naopak deformovat. Kromě toho jsou jeho aktéři ohroženi i do budoucna tím, že si nemohou nikdy být zcela jisti, kdo získal přístup k je zobrazujícímu pornografickému dílu (třeba i po letech) a jak s ním hodlá nakládat.

4. EXTREMISMUS

Na internet lze svým způsobem nahlížet jako na Janusovu tvář. Na jedné straně nabízí určitou formu veřejného prostoru, kde se mohou svobodně realizovat mnohé názorové proudy, stejně tak jako různé skupiny. De facto každý jedinec i skupina tak mohou touto cestou vyjádřit své názory i potřeby a např. usilovat o jejich naplnění prostřednictvím získávání podpory jiných osob či skupin. Internet tak jednoznačně podporuje názorovou i kulturní rozmanitost.⁴⁷

⁴⁵ Viz tamtéž, s. 1763.

⁴⁶ Míru ospravedlnitelnou např. touhou experimentovat s vlastní sexualitou nebo vyhledávat zážitkové podněty. Zlomový bod se pak bude nalézat někde mezi jednorázovým pokusem (nebo občasnými pokusy) a způsobem života vyznačujícím se obchodováním s využitím svého těla.

⁴⁷ K názorové a kulturní rozmanitosti se nerozlučně pojí riziko přílišné relativizace hodnot, jež může vést až k anomii, což ovšem není tématem tohoto článku; uvádím tuto poznámku pouze pro úplnost.

Na druhé straně internet skýtá stejným způsobem prostor i pro projevy nesnášenlivosti a netolerance. Jakmile dosáhnou tyto společensky nežádoucí jevy určité míry, mohou již začít naplňovat znaky skutkové podstaty trestného činu, a to zejména trestného činu založení, podpory a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka⁴⁸ (např. tvorba webové stránky zaměřené na hlásání neonacistické ideologie), trestného činu projevu sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka⁴⁹ (pachatel zde hnutí přímo nepropaguje, ale např. vyjadřuje k němu veřejně⁵⁰ obdiv bez úmyslu získávat tomuto hnutí další přívržence či jinak posilovat jeho pozici)⁵¹ a eventuálně i trestného činu popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia.⁵²

Zároveň můžeme do oblasti projevů extremismu zařadit i tzv. hate crimes, neboli trestné činy z nenávisti. Jedná se o trestné činy motivované společenskými předsudky, ať už se tyto vztahují např. k rase, etnické skupině, náboženství, politické orientaci, sexuální orientaci aj.⁵³ V prostředí České republiky sem proto zařazujeme zejména trestný čin hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob⁵⁴ („hanobením se rozumí subjektivní, hrubě urážlivý projev směřující k hrubému znevážení“),⁵⁵ trestný čin podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod⁵⁶ a případně i trestný čin násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci.⁵⁷ V ostatních případech, kdy nelze škodlivé jednání kvalifikovat jako některý ze zde uvedených trestných činů, ale zároveň přesto nese znaky trestného činu z nenávisti, soud k takové motivaci přihlédně jako k přitěžující okolnosti spočívající v tom, že pachatel spáchal trestný čin z národnostní, rasové, etnické, náboženské, třídní či jiné podobné nenávisti nebo z jiné zvláště zavrženíhodné pohnutky⁵⁸ (nejedná-li se o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby).⁵⁹

5. PORUŠOVÁNÍ AUTORSKÝCH PRÁV A PRÁVA NA OCHRANU OSOBNOSTI

V úvodu jsem zahrнула do širšího pojetí škodlivého obsahu na internetu i některé trestné činy páchané prostřednictvím internetu. Největší kategorií v této oblasti tvoří nepochybně porušování autorských práv. Specifikum zde spočívá ve skutečnosti, že samotný obsah umístěný na internetu škodlivý není, ale je s ním nakládáno protiprávním způsobem, nejčastěji ve formě neoprávněného užití díla jeho sdělováním veřejnosti

⁴⁸ Ust. § 403 odst. 1, 2 písm. a) TZ.

⁴⁹ Viz ust. § 404 TZ.

⁵⁰ Tedy např. veřejnou počítačovou sítí, viz ust. § 117 písm. a) TZ.

⁵¹ Viz ŠÁMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 3208.

⁵² Viz ust. § 405 TZ.

⁵³ K tomu viz např. JACOBS, J. B., POTTER, K. *Hate Crimes: Criminal Law and Identity Politics*. Cary, NC, USA: Oxford University Press, 2000, s. 11.

⁵⁴ Viz ust. § 355 odst. 1 písm. a) nebo b), odst. 2 písm. b) TZ.

⁵⁵ Viz Rt 11/2007 (2. část). *Profiprávo*, 4. 9. 2007. Dostupné na http://profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=168&id_article=248934&csum=835c8427 [cit. 2012-08-12].

⁵⁶ Viz ust. § 356 odst. 1, 3 písm. a) TZ.

⁵⁷ Viz ust. § 352 odst. 2, 3 písm. b) TZ.

⁵⁸ Viz ust. § 42 písm. b) TZ.

⁵⁹ Viz ust. § 17 písm. b) TZ.

prostřednictvím veřejně přístupné počítačové sítě. Pachatel se tak může dopustit trestného činu porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi (ust. § 270 TZ). Chráněno je zde autorské dílo, umělecký výkon, zvukový či zvukově obrazový záznam, rozhlasové nebo televizní vysílání nebo databáze. Proti-právní jednání spočívá obvykle v neoprávněném zhotovení rozmnoženiny díla a jeho rozšiřování prostřednictvím veřejné počítačové sítě.⁶⁰

V prostředí internetu dochází často také ke zveřejňování osobních údajů bez svolení jejich subjektu. Jestliže se jedná o osobní údaje shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné moci, pachatel se může dopustit trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji dle ust. § 180 odst. 1 TZ. Jestliže zveřejněním osobních údajů získaných v souvislosti s výkonem povolání, zaměstnání nebo funkce pachatele tento poruší státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti a způsobí tím vážnou újmu na právech nebo oprávněných zájmech osoby, jíž se osobní údaje týkají, pachatel se dopustí trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji dle ust. § 180 odst. 2 TZ.

Velká část škodlivého obsahu na internetu v širším pojetí spočívá ve zveřejňování různých nelichotivých či přímo zesměšňujících, ponižujících fotografií a videí druhých osob. Obvykle lze takové jednání kvalifikovat nanejvýše jako přestupek proti občanskému soužití,⁶¹ jeho dopady v psychické rovině napadeného jedince mohou však být značné. Na místě jsou proto alespoň občanskoprávní prostředky ochrany.⁶²

6. NĚKTERÉ DALŠÍ ŠKODLIVÉ JEVY V PROSTŘEDÍ INTERNETU

Ke škodlivým jevům na internetu v širším pojetí patří i další problematiky než výše uvedené. Vzhledem k omezenému prostoru článku je zmiňuji více méně pouze ve stručnosti, byť každé z uvedených témat zasluhuje samostatné zamýšlení.

Velkou skupinu zde tvoří oblast sociálního inženýrství, kde škodlivý obsah spočívá velmi často v malwaru.⁶³ Jiná jednání zakládající škodlivý obsah na internetu, jako např. kyberšikana nebo kybergrooming, mívají zejména písemnou podobu ve formě textů na chatech a sociálních sítích. Obvykle ve formě videí pak můžeme na internetu nalézt různý násilný obsah.

Svým způsobem lze ke škodlivému obsahu na internetu zařadit i podněcování k trestnému činu (ust. § 364 TZ)⁶⁴ a schvalování trestného činu (ust. § 365 TZ), dopouští-li se jich pachatel veřejně, tedy v tomto případě veřejně přístupnou počítačovou sítí,⁶⁵ tzn. např. prostřednictvím příspěvků na svém profilu v sociální síti.

⁶⁰ Srov. např. judikaturu k ust. § 270 TZ v PROUZA, D. et al. *Trestní zákoník s judikaturou*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 974.

⁶¹ Viz ust. § 49 odst. 1 písm. a) zák. č. 200/1990 Sb., zákon České národní rady o přestupcích.

⁶² Zápůřčí žaloba, žalobní nárok restituční, satisfakční (morální zadostiučinění, náhrada nemajetkové újmy v penězích) aj. (např. právo domáhat se určení, že neoprávněným zásahem došlo k porušení práva na ochranu osobnosti).

⁶³ Malware je škodlivý software sloužící na jedné straně k poškození počítače či jiného zařízení nebo poškození počítačové sítě, na straně druhé je využíván i k získání různých dat z napadeného zařízení (ať už se jedná např. o hesla uživatele atp. nebo blíže specifikované soubory aj.).

⁶⁴ „Podněcovat lze i k individuálně neurčeným trestným činům a podněcování může být adresováno neurčitému okruhu osob,“ viz ŠAMAL, P. et al. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 3062.

⁶⁵ Viz ust. § 117 písm. a) TZ.

6.1 SOCIÁLNÍ INŽENÝRSTVÍ

Sociální inženýrství lze obecně definovat jako určitý způsob manipulace lidí za účelem provedení určité akce nebo získání určité informace.⁶⁶ Pod jednoduchou definicí se skrývá pestrá škála různých technik, jak se neoprávněně dostat k citlivým datům nebo tato data ještě dále využít. Jmenovat lze např. phishing,⁶⁷ trojské koně,⁶⁸ spoofing,⁶⁹ DoS a DDoS,⁷⁰ malware. V případě malwaru (podobně jako i u jiných uvede- ných technik) je škodlivým obsahem samotný text programu způsobilý vyvolat změny v počítačovém systému příjemce. Autor malwaru se tak může dopustit např. trestného činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 odst. 2 písm. a) (v případě, že neoprávněně užije data uložená v napadeném počítači) nebo d)⁷¹ a eventuálně i odst. 3 písm. a) či b) (případně obojí) TZ.

6.2 KYBERŠIKANÁ

Zvláštní oblast představuje jednání v rámci kyberšikaný.⁷² Ta probíhá často formou vytváření různých webů zesměšňujících oběť nebo pomlouváním na sociálních sítích (trestný čin pomluvy dle ust. § 184 odst. 1, 2 TZ), opatřením si hesla k počítači poškozeného za účelem spáchání trestného činu neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 231 odst. 1 písm. b) TZ nebo prolomením počítačového hesla (trestný čin neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 odst. 1 TZ) a např. i následnou manipulací s profilem oběti na sociální síti atp. (trestný čin neoprávněného přístupu k počítač- ovému systému a nosiči informací dle ust. § 230 odst. 2 písm. b) nebo c), odst. 3 písm. a) TZ). Škodlivý obsah na internetu zde má zejména písemnou formu spočívající v samotných textech, ovšem nabývá i podoby obrázků, fotografií a videí (zpravidla použitých bez souhlasu zobrazené osoby, a tudíž porušujících její právo na ochranu osobnosti).

⁶⁶ K sociálnímu inženýrství blíže viz např. BAMNOTE, G., PATIL, G., SHEJOLE, A. Social Networking-Another Breach In The Wall. *AIP Conference Proceedings*; 11/6/2010, č. 1, s. 151.

⁶⁷ Tedy podvodné e-mailové aj. útoky snažící se vylákat z uživatele citlivé údaje (typicky např. v podobě odpovědi na dotaz ze strany zdánlivě důvěryhodné osoby či instituce nebo přístupu na falešné webové stránky).

⁶⁸ Obvykle počítačový program vpravený do zařízení uživatele bez jeho vědomí (např. při stahování dat z internetu může být trojský kůň jejich skrytou součástí), obsahovat může např. tzv. keylogger (software monitorující úhozy do klávesnice, který zasílá zprávy o tom svému původci).

⁶⁹ Typ útoku využívající tzv. doménový překladač (ten „překládá“ číslo IP adresy do podoby např. www.wikipedia.cz a zpět) – např. přesměruje uživatele na falešnou webovou stránku nebo umožní přístup k webové stránce neoprávněnému uživateli.

⁷⁰ Tzv. odepření služby (Denial-of-Service) a distribuované odmítnutí služby (Distributed-Denial-of-Ser- vice), kdy je zjednodušeně řečeno napadený server zahlcen takovým množstvím přístupů, že v důsledku toho přestane fungovat.

⁷¹ Případně dle ust. § 230 odst. 2 písm. a) i d) TZ.

⁷² Blíže ke kyberšikaně viz např. SHARIF, S. *Confronting cyber-bullying: what schools need to know to control misconduct and avoid legal consequences*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009; KO- LÁŘ, M. *Nová cesta k léčbě šikaný*. Praha: Portál, 2011; LIVINGSTONE, S., HADDON, L., GÖRZIG, A., ÓLAFSSON, K. *EU Kids Online final report*. The London School of Economics and Political Science, 2011.

6.3 KYBERGROOMING

Zvláštní skupinu tvoří jev zvaný kybergrooming, tedy psychická manipulace oběti zpravidla za účelem jejího sexuálního zneužití. Obětí, a tedy i následným poškozeným bývá nejčastěji dítě, vzhledem k přirozené naivitě a snazšímu vzbuzení důvěry, avšak objevují se i případy dospělých osob, obvykle hledajících spřízněnou duši prostřednictvím internetových seznámek, chatů a sociálních sítí. Podstata kybergroomingu spočívá ve vyhlédnutí oběti pachatelem, vytvoření falešné identity pachatele tak, aby odpovídala předpokládané představě oběti o důvěryhodné osobě a následný kontakt udržovaný i měsíce s úmyslem vybudovat její důvěru (již to může zakládat např. trestný čin znásilnění dle ust. § 185 odst. 1, 2 písm. b), eventuálně odst. 1, 3 písm. a) TZ spáchaný ve stadiu přípravy). V průběhu tohoto období pachatel mámi z oběti citlivé informace a může se tím dopustit např. trestného činu poškození cizích práv dle ust. § 181 TZ. Vzhledem k tomu, že se stoupající důvěrou oběti si s ní pachatel obvykle začne vyměňovat pornografické fotografie či videa a mnohdy i vyláká z oběti její vlastní fotografie (zpravidla vybízí oběť k sextingu),⁷³ může svým jednáním naplnit skutkovou podstatu trestného činu ohrožování výchovy dítěte, šíření pornografie, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií a trestného činu zneužití dítěte k výrobě pornografie spočívajícího např. ve zlákáni dítěte k výrobě pornografie.⁷⁴

To vše činí kybergroomer s cílem vylákat oběť na osobní schůzku. Pokud oběť odmítá, kybergroomer se často uchýlí k trestnému činu vydírání dle ust. § 175 TZ. (např. hrozí zveřejněním získaných kompromitujících materiálů). Na osobní schůzce dojde obvykle k různým formám sexuálních praktik.⁷⁵ Pokud se pachatel při osobní schůzce dopustí nějakého trestného činu, nejčastěji jde o trestný čin znásilnění (ust. § 185 TZ), sexuálního nátlaku (ust. § 186 TZ), pohlavního zneužití (ust. § 187 TZ), svádění k pohlavnímu styku (ust. § 202 TZ), ale také zneužití dítěte k výrobě pornografie (ust. § 193 TZ) ve spojení s výrobou a jiným nakládáním s dětskou pornografií (ust. § 192 TZ), poškození cizích práv (ust. § 181 TZ), ohrožování výchovy dítěte (ust. § 201 TZ), obchodování s lidmi (ust. § 168 TZ), zbavení (ust. § 170 TZ) nebo omezování osobní svobody (ust. § 171 TZ), vydírání (ust. § 175 TZ), útisku (ust. § 177 TZ).

V médiích⁷⁶ se lze setkat i s širším pojetím kybergroomingu, za který je někdy obecně považována jakákoliv komunikace mezi vzájemně se neznajícím dospělým a dítětem na sexuální téma – typicky dospělý navštíví internetovou seznamku, osloví některé z přítomných dětí a záhy stočí rozhovor na sexuální téma. V takových případech mnohdy ani neskrývá svůj věk, motivaci atp. a vyhledává pouze jednorázové pobavení se, nespolupracující dítě dále neobtěžuje. Jde tak nepochybně o výrazně méně závažné jednání – dítě není skrytě manipulováno, není lákáno k osobní schůzce, nemusí ani dojít k vybitení k výrobě a zaslání dětské pornografie – přesto ale není takové jednání zcela bez závad. Především může být ohrožen mravní vývoj dítěte, ať už takový dospělý

⁷³ K tomu viz kap. Sexting.

⁷⁴ K tomu viz výše.

⁷⁵ Druhým možným cílem kybergroomera může být i přesvědčení oběti k provedení teroristického útoku, nicméně varianta sexuálního nátlaku v našich zeměpisných šířkách zdaleka převažuje.

⁷⁶ Viz např. dopolední vysílání ČR 1 Radiožurnálu dne 2. března 2012 s tématem internetu jako rizikového prostředí pro děti.

naplní znaky trestného činu ohrožování výchovy dítěte dle ust. § 201 odst. 1 písm. a) TZ (a případně i jeho kvalifikované skutkové podstaty) nebo nikoliv – i v takovém případě může sexuálně laděná komunikace mezi ním a dítětem pokřivit dítěti pohled na vlastní sexualitu a její využívání v rámci mezilidských vztahů.

6.4 NÁSILNÝ AJ. ŠKODLIVÝ OBSAH

Na vývoj psychiky dítěte může mít výrazný dopad také násilný obsah, s nímž se lze na internetu setkat. Již uvedený výčet škodlivého obsahu na internetu zbývá proto doplnit o násilná videa či fotografie zachycující týrání zvířat – v těchto případech se trýznitel může stát pachatelem trestného činu týrání zvířat dle ust. § 302 odst. 1 písm. b) TZ, jedná-li např. s úmyslem zveřejnit záznam svého jednání na internetu.

Z hlediska trestněprávně relevantního jednání nesmí být dítěti zpřístupněn škodlivý obsah (vč. násilného) s úmyslem svést ho k zahálčivému nebo nemravnému životu (např. k morálnímu úpadku, trvalému záškoláctví, alkoholismu, promiskuitě, opakovanému páchání trestných činů – např. právě trestného činu týrání zvířat).

Ostatní případy zveřejňování násilného obsahu (vyjma těch zde již uvedených jako týrání zvířat, tvrdé pornografie, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod aj.) mohou být sice protiprávní (např. zveřejnění záznamu útoku na na záznamu rozpoznatelnou oběť šikany bez jejího souhlasu), nikoliv však trestné. Jen pro úplnost uvádím ještě samostatnou kapitolu jevů zpravidla nikoliv protiprávních, které ale lze do jisté míry považovat za společensky škodlivé. Tvoří ji různé weby zaměřené na sebepoškozování, namátkou pouze zmíním weby sdružující osoby trpící poruchami příjmu potravy (mentální anorexii atp.), které de facto fungují jako platforma vzájemné podpory v daném životním stylu.⁷⁷

7. TRESTNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

1. ledna 2012 vstoupil v účinnost zákon č. 418/2011 Sb. ze dne 27. října 2011, o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který upravuje mimo jiné podmínky trestní odpovědnosti právnických osob. Vzhledem k tomu, že některé z vybraných trestných činů, jejichž spáchání lze tzv. přičítat právnické osobě, se vztahují i ke škodlivému obsahu na internetu, je možné za takové jednání trestněprávně postihnout nejen konkrétní fyzickou osobu, ale i právnickou osobu (přičemž trestní odpovědnost právnické osoby není závislá na trestní odpovědnosti jednajících fyzické osoby a naopak).⁷⁸

V souvislosti se škodlivým obsahem na internetu, jak je nastíněn výše, přichází v případě trestní odpovědnosti právnické osoby odpovědnost zejména za spáchání trestného činu obchodování s lidmi, vydírání, porušení tajemství dopravovaných zpráv, sexuálního nátlaku, pohlavního zneužití, kuplířství, výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií,

⁷⁷ „Životním stylu“ z úhlu pohledu osob trpících mentální anorexií.

⁷⁸ Vyloučena je ovšem trestní odpovědnost České republiky a územních samosprávních celků při výkonu veřejné moci.

zneužití dítěte k výrobě pornografie, ohrožování výchovy dítěte, svádění k pohlavnímu styku, neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat, poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti, porušení autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a právem k databázi, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod, podněcování k trestnému činu, projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka a popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidia.

8. SHRnutí

Škodlivý obsah na internetu zahrnuje poměrně pestrou škálu různých jevů. Zde uvedený výčet není a ani nemůže být vyčerpávající, zejména s ohledem na překotný rozvoj informačních a komunikačních technologií včetně internetu a s tím se proměňujícím způsobem jejich využívání a na měnící se věkovou skladbu jejich uživatelů. Specifickou otázkou je také například problematika odpovědnosti poskytovatelů volného prostoru na internetu za cizí obsah a problematika odkazování na webové stránky obsahující protiprávní obsah.

Podobu nabývá škodlivý obsah na internetu různou, objevuje se např. ve formě písemné, ve formě obrázků či fotografií, zvukových záznamů, audiovizuálních záznamů i jako určité grafické zpracování.

Velmi často bývá škodlivý obsah na internetu spojen s pornografií, zpravidla ve formě obrázků či audiovizuálních záznamů. K nejzávažnějším škodlivým jednáním patří zpřístupňování dětské a tvrdé pornografie, ale i šíření prosté aj. pornografie směrem k dětem a zvláště pak mezi dětmi navzájem ve formě sextingu.

Další nezanedbatelnou oblast tvoří různé projevy extremismu spočívající na jedné straně nejčastěji v propagaci a projevech sympatií k hnutí směřujících k potlačování práv a svobod člověka, na druhé straně v samotných nenávistných projevech směřujících vůči určitým skupinám a v podněcování k nenávisti k nim.

Do širší kategorie škodlivého obsahu na internetu pak spadá dále např. porušování autorských práv (ponejvíce formou neoprávněného rozmnožování a zpřístupňování autorských děl) a porušování práva na ochranu osobnosti.

Zvláštní skupinu pak tvoří některé další škodlivé jevy související s kyberprostorem jako je sociální inženýrství a dále jednání související s kyberšikanou a kybergroomingem.

Takový je tedy velmi obecný přehled škodlivého obsahu na internetu. Jednotlivé uvedené jevy jsou zde pouze velmi obecně nastíněny, avšak každý z nich zasluhuje bližší zkoumání, a to hned v několika směrech: koho zasahuje, do jaké míry je daný jev pocíťován jako škodlivý, jak se od doby prvních výskytů proměňuje a jak se proměňuje s ohledem na rostoucí počet uživatelů internetu a nové technologické možnosti, a samozřejmě v neposlední řadě také jakým způsobem na něj pohlíží právní řád České republiky, jak lze proti němu účinně postupovat a jak mu předcházet.

HARMFUL CONTENT ON THE INTERNET

Summary

The article deals with the various forms of harmful content on the Internet. It briefly introduces its various forms, pornography (including sexting), extremist manifestations, copyright and rights of privacy infringement and certain other undesirable phenomena in cyberspace: social engineering, cyberbullying, cybergrooming, display of violence. It mentions crimes in connection with harmful content on the Internet, which can be committed by a legal person.

Key words: harmful content, cyberspace, criminal law

Klíčová slova: škodlivý obsah, kyberprostor, trestní právo